

Oldřich Mikulica, Tomáš Grim, Karl Schulze-Hagen a Bård G. Stokke: The Cuckoo: The Uninvited Guest

Procházet nabídku ornitologické literatury některého z velkých internetových knihkupectví je jako ocitnout se v jeskyni se zlatým pokladem. Oči přecházejí a nevíme, co vložit do virtuálního košíku dřívě. Určovací klíče, atlasy, průvodce, monografie, odborné studie... Jenom v nabídce Natural History Book Service (NHBS) bylo v polovině r. 2018 až 8 389 knih věnujících se opeřencům. I přes záplavu titulů se však občas objeví něco zcela výjimečného. Takovým počinem je monografie o kukačce obecné (*Cuculus canorus*) s názvem *The Cuckoo: The Uninvited Guest* (Kukačka: Nezvaný host).

Kniha v r. 2018 obsadila druhé místo v prestižní soutěži knih o ptácích *The BB/BTO Best Bird Book of the Year 2017*, kterou pořádá redakce časopisu *British Birds* a organizace the British Trust for Ornithology. Zpráva o ocenění je o to radostnější, že jde o publikaci, kterou můžeme považovat za českou. Autorem všech fotografií je Oldřich Mikulica, držitel několika cen za snímky a filmy o přírodě, jako první fotograf ze střední a východní Evropy také vyhrál soutěž *European Wildlife Photographer of the Year* (získal hlavní cenu v r. 2011). Hlavním autorem textu je přední český odborník na kukačky a profesor zoologie na Univerzitě Palackého v Olomouci Tomáš Grim. Dalšími autory textu jsou německý lékař Karl Schulze-Hagen a norský ornitolog Bård G. Stokke.

Kniha je především fascinujícím průvodcem životem kukačky, kde fotografie hrají stěžejní roli. Mikulicovy snímky jsou detailní a zachycují nevídané okamžiky. Za každým záběrem je cítit dokonalá znalost biologie kukačky a tisíce hodin v teré-

1 Jediný pravidelný hostitel kukačky obecné (*Cuculus canorus*), který hnízdí v dutinách, rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*, na snímku samec) krmí vyvedené mládě tohoto hnízdního parazita. Rehek zahradní je skvělý adoptivní rodič.
Foto O. Mikulica

nu – O. Mikulica kukačku fotí téměř 40 let. Odhalení jejího tajného života, běžnému pozorovateli skrytého, je absolutní. Většinu fotografií pořídil doslova za domem, na rybníční soustavě na řece Kyjovce blízko obce Lužice, kde žije. Na konci knihy se světuje se svou bezprecedentní vášní pro tento ptačí druh.

V prvních 10 kapitolách je chronologicky zachycen hnízdní cyklus kukačky od obsazování teritorií, výběru hostitele a vhodného hnízda, přes snášení vajec až po vyvedení mláďete z hnízda. Autoři také představují výběr dalších hnízdních parazitů a jejich triků k ošálení hostitele. Následují kapitoly popisující vědecké metody aplikované při studiu kukaček, techniku a vybavení pro práci v terénu. Nechybějí informace o ekologii a současném stavu kukaččí populace v západní Evropě.

Větší formát (24,5 × 24,5 cm) publikace dává naplno vyniknout mimořádným fotografiím, zároveň se dá sbalit do aktovky na cestu do práce. Kvalita tisku je vysoká a celkové uspořádání knihy vizuálně atraktivní.

O hnízdním parazitismu kukačky ví trochu asi každý, jak dramatický proces se za tím skrývá, však bude jistě pro mnohé překvapující. Že se kukaččí vejce velikostí a zbarvením podobá vejším hostitele, je asi všeobecně známo. Už méně se však ví,

jakým způsobem to ale kukačka provede. Proč hostitel dokáže mnohdy rozeznat skvěle maskované kukaččí vejce, ale pak mu vůbec nevádí vykrmit a vyvést cizí obrovské mládě naprosto nepodobné vlastnímu potomstvu? Na tyto a mnoho dalších otázek dávají autoři odpověď. Zároveň nastiňují oblasti, kudy by se další výzkum života kukačky mohl ubírat.

Seznamují také s řadou triků a protitahů, které se během vzájemné interakce mezi parazitem a hostitelem vyvinuly. Zajímavá je rovněž dynamika celého procesu – jednotlivé dovednosti či triky sloužící k přelstění hostitele, nebo naopak k obraně před parazitem nejsou otázkou tisíců let, ale často pouhých desetiletí. Překvapí i široké spektrum ptačích druhů, které se s nezvaným hostem musejí potýkat. I tady je obdivuhodná rychlost adaptace na nebezpečí, vedoucí k časově proměnlivé oblíbenosti jednotlivých druhů hostitelů u kukačky.

Svým formátem i formou textu je kniha určena pro širokou veřejnost. Texty se čtou doslova jedním dechem. Kdo zná populární články Tomáše Grima ze *Živy* (např. 2012, 1: 36–39 nebo 2017, 2: 85–86), z *Vesmíru* nebo *Ptačího světa*, ví, co může očekávat. Poslední vědecké poznatky dokáže podat čtivou, až beletristickou formou. Přestože jsou autoři textu přední odborníci publikující vědecké články, v knize zachovávají jazyk srozumitelný každému čtenáři.

Kniha zatím vyšla anglicky, francouzsky, německy a holandsky. Plné pochopení a hlavně vychutnání si textu vyžaduje dobrou znalost některého z těchto jazyků. Kukaččí fotopříběh je však samonosný a pořízení knihy má proto smysl i pro ty, kdo uvedenými jazyky příliš nevládnou. Česká verze knihy se prozatím nechystá, což je možná škoda. Jistě by se stala ozdobou knihovny nejednoho milovníka přírody, zdaleka nejen z řad ornitologů nebo aktivních pozorovatelů a obdivovatelů ptactva. Určitě stojí za přečtení i za „obyčejné“ prolistování – vychutná si ji každý, koho zajímají a nepřestávají fascinovat základy přírody kolem nás.

Wild Nature Press, Plymouth (Spojené království), 2017, 160 str. Knihu je možné objednat za 699 Kč (pro členy České společnosti ornitologické za 599 Kč) na webové stránce ČSO – <http://www.birdlife.cz/kuckacka>.